

Tomasz Tulejski*

Federalizm w Konstytucji Skonfederowanych Stanów Ameryki. Pomiędzy filozofią polityczną, teorią konstytucyjną a praktyką

Federalism in the Constitution of the Confederate States of America.
Between Political Philosophy, Constitutional Theory and Practice

From the beginning of the United States of America, there was the debate about the interpretation of the US Constitution and the meaning of federalism. Opposing the centralisation promoted by the Northern Federalists and later the Nationalists, Southern statesmen countered them with the concept of states' rights, compact theory and strict construction (interpretation) of the Constitution, which were the basis of the Southern understanding of federalism. These principles were embodied in the Constitution of the Confederate States after the Southern states seceded. In this article, the author analyses the fundamental political principles of the Old South and their genesis. He then examines the Constitution of the Confederate States in terms of the application of these principles to the Confederate constitutional order. Finally, he examines the relationship between constitutional principles and their implementation at the time of the Confederate States of America.

Keywords: Confederate States of America, United States Constitution, federalism, Civil War

Od początku istnienia Stanów Zjednoczonych Ameryki toczyła się dyskusja na temat interpretacji konstytucji oraz znaczenia federalizmu. W akcie sprzeciwu wobec centralizacji promowanej przez północnych federalistów, a później nacjonalistów, południowi mężowie stanu przeciwstawili im koncepcję praw stanowych, teorię kompaktową oraz ścisłą konstrukcję (interpretację) konstytucji, które były podstawą południowego rozumienia federalizmu. Zasady te zostały zrealizowane w Konstytucji Skonfederowanych Stanów po dokonaniu przez południowe stany secesji. W artykule autor dokonał analizy fundamentalnych zasad politycznych Starego Południa oraz ich genezy. Następnie przestudiował Konstytucję Skonfederowanych Stanów pod kątem aplikacji zasad do porządku konstytucyjnego Konfederacji. W końcu sprawdził, jaka była relacja pomiędzy zasadami konstytucyjnymi a ich realizacją w czasie istnienia Skonfederowanych Stanów Ameryki.

Słowa kluczowe: Skonfederowane Stany Ameryki, Konstytucja Stanów Zjednoczonych, federalizm, wojna secesyjna

* **Prof. dr hab. Tomasz Tulejski**

Uniwersytet Łódzki, Wydział Prawa i Administracji, Polska

University of Lodz, Faculty of Law and Administration, Poland

ttulejski@tlen.pl, <https://orcid.org/0000-0001-9466-1173>

Nasi wrogowie usilnie pracowali nad tym, aby wszyscy ludzie uwierzyli, że mieszkańcy tych stanów ustanowili udawaną suwerenność stanową i oparli się na niej dla pozorów, podczas gdy ich prawdziwym celem było jedynie zachowanie dla siebie własności tak wielu Murzynów, warty tak wiele milionów dolarów. Prawda jest wprost odwrotna. Kwestia niewolnictwa jest tylko jedną z pomniejszych kwestii, a przyczyną wojny, całą przyczyną z naszej strony, jest utrzymanie suwerennej niepodległości tych stanów¹.
„Richmond Examiner”, August 2, 1864

I. Wstęp

Gdy okazało się, że czarny republikanin – Abraham Lincoln – zostanie nowym prezydentem Stanów Zjednoczonych, 20 grudnia 1860 r. konwencja Karoliny Południowej jednogłośnie uchwaliła wystąpienie z Unii. Akt secesji oparty był na teorii kontraktowej (*compact theory*), wypracowanej przez południowych polityków w ciągu poprzedzających akt secesji siedmiu dekad. Istotą teorii było przekonanie, wyrażone już przez antyfederalistów podczas procesu przygotowywania i ratyfikacji konstytucji, że jest ona w istocie kontraktem zawartym pomiędzy rządem federalnym a stanami, rozumianymi jako oddzielne i suwerenne podmioty polityczne. Sformułowanie „We the People”, zdaniem Południowców, oznaczało więc nie cały naród Stanów Zjednoczonych, lecz narody poszczególnych stanów. W wyniku kontraktu konstytucyjnego przekazały one w sposób warunkowy część swoich kompetencji, lecz nie suwerenność, na rzecz rządu centralnego. Zatem w sytuacji, gdy rząd federalny narusza postanowienia umowy, wspomniane stany mogą wystąpić z Unii, aby odzyskać delegowane na Unię kompetencje i stać się prawnie oraz jurysdykcyjnie samowystarczalnymi². Prawo takie, które pierwotnie spoczywa w kompetencji stanu, nie zostało przez konstytucję zabronione. Władze federalne również nie zostały wyposażone w żadne prawo, aby secesji zapobiec, co przesądza na gruncie prawnym o dopuszczalności opuszczenia Unii³. Ten konstytucyjny argument wzmocniony był argumentem rewolucyjnym wywiedzionym z Deklaracji Niepodległości, zgodnie z którą jeśli jakaś forma rządu odbierze ludziom „prawo do życia, wolności i dążenia do szczęścia”, to wtedy „naród ma prawo taki rząd zmienić lub obalić i powołać

¹ Jeśli nie zaznaczono inaczej, wszystkie tłumaczenia z języka angielskiego pochodzą od autora.

² St.G. Tucker, W. Blackstone, *Blackstone's Commentaries: With Notes of Reference to the Constitution and Laws, of the Federal Government of the United States, and of the Commonwealth of Virginia: with an Appendix to Each Volume, Containing Short Tracts Upon Such Subjects as Appeared Necessary to Form a Connected View of the Laws of Virginia as a Member of the Federal Union, Appendix*, vol. 1, Lawbook Exchange, New Jersey 1996, s. 137.

³ J. Davis, *The Rise and Fall of The Confederate Government*, vol. 1, D. Appleton and Company, New York 1881, s. 168.

nowy”⁴. Na podstawie tych argumentów za przykładem Karoliny Południowej poszły więc kolejno następujące stany: Missisipi (9 stycznia), Floryda (10 stycznia), Alabama (11 stycznia), Georgia (19 stycznia), Luizjana (26 stycznia) i Teksas (1 lutego), derywując Konstytucję Stanów Zjednoczonych [dalej też: KSZ] i występując z Unii.

Następnie sześć secesjonistycznych stanów (Teksas przyłączył się do Konfederacji później, a cztery stany górnego Południa do końca maja) wysłało swoich delegatów na kongres do Montgomery w Alabamie, gdzie zawiązano Konfederację, głosując stanami, i uchwalono Konstytucję dla Rządu Tymczasowego (Constitution for the Provisional Government). Zgodnie z jej postanowieniami Tymczasowa Konwencja przekształciła się w Kongres Tymczasowy, który dokonał wyboru Jeffersona Davisa na tymczasowego prezydenta, a Alexandra H. Stephensa na tymczasowego wiceprezydenta Skonfederowanych Stanów Ameryki [dalej też: SSA]. Następnie przygotowano, uchwalono i szybko, bo już 11 marca 1861 r., ratyfikowano Konstytucję Skonfederowanych Stanów [dalej też: KSS].

Obok teorii kontraktowej realizowała ona również dwie inne zasady z niej wynikające: pierwotny charakter praw stanowych oraz ścisłą interpretację (*strict construction*) konstytucji, rozwijane przez takich południowych teoretyków i praktyków, jak St. John Tucker, John Taylor of Caroline, John Randolph of Roanoke czy John C. Calhoun. Ta ostatnia zasada, o której pisał już Thomas Jefferson podczas sporu wokół konstytucyjności Banku Stanów Zjednoczonych (Bank of the United States) [dalej: BUS], polegała na rygorystycznej interpretacji zapisów konstytucji dotyczących kompetencji Unii. „Wszystkie uprawnienia – pisał ówczesny sekretarz stanu w administracji George’a Washingtona – które nie zostały przekazane Stanom Zjednoczonym przez konstytucję ani nie zostały przez nią zabronione stanom, są zastrzeżone dla stanów lub narodu [XII poprawka]. Wyjście choćby o krok poza granice w ten sposób specjalnie zakreślone wokół uprawnień Kongresu oznacza wejście w posiadanie przez niego bezgranicznego pola władzy, niepoddającego się już żadnej definicji”⁵. Stąd celem niniejszego artykułu będzie analiza KSS oraz odpowiedź na pytanie, czy teoretyczne argumenty z okresu *ante bellum* znalazły swą realizację w jej zapisach i praktyce konstytucyjnej. By zbadać to zagadnienie, autor dokonał analizy tekstu KSS oraz zestawiał go w niewielkim – z uwagi na wymogi edytorskie – zakresie z południową praktyką konstytucyjną okresu wojny secesyjnej. Przy okazji w artykule podjęto też próbę odpowiedzi na pytanie, czy przyjęte przez SSA rozwiązania konstytucyjne rzeczywiście bliskie są klasycznej Madisonowskiej definicji federalizmu⁶, czy też zdecydowanie bardziej zbliżają się do rozwiązań przyjętych w Artykułach Konfederacji.

⁴ *Declaration of Independence*, [w:] *The Works of Thomas Jefferson*, vol. 2, G.P. Putnam’s Sons, London 1904–1906, s. 201.

⁵ *Opinion on the Constitutionality of A National Bank, February 15, 1791*, [w:] *The Works of Thomas Jefferson...*, vol. 6, s. 198.

⁶ Rząd federalny i stanowy są w rzeczywistości tylko różnymi agentami i powiernikami ludu powołanymi z różnymi uprawnieniami i przeznaczonymi do różnych celów – J. Madison, *Federalist Forty-six*, [w:] *The Federalist*, Liberty Found, Indianapolis–Cambridge 2005, s. 255; „Uważam, że zasadniczą kwestią jest to, że indywidualna niezależność państw jest całkowicie nie do pogodzenia z ideą suwerenności zbiorowej.

II. Fundament teoretyczny Konstytucji Skonfederowanych Stanów Ameryki

Tym, co przede wszystkim zwraca uwagę oraz tłumaczy szybkość i łatwość przyjęcia konstytucji przez Skonfederowane Stany Ameryki, jest fakt, że jej pierwowzorem, zgodnie z sugestią Roberta Barnwella Rhetta z Karoliny Południowej – przywódcy *Fire-eaters* nazywanego ojcem secesji⁷ – była Konstytucja Stanów Zjednoczonych. Lektura obu dokumentów w oczywisty sposób wskazuje, że KSS zachowała większość zapisów KSZ, podobna jest w nich systematyka i identyczna użyta terminologia⁸. Jak napisał Albert Pike – prawnik, poeta i generał Armii Konfederacji – Południe „nie musiało odkrywać wielkich zasad rządu konstytucyjnego”, ponieważ „są już ucieleśnione w naszym obecnym wielkim Statucie; a doświadczenie siedemdziesięciu lat rozwinęło kilka jego wad i wymaga poprawek”⁹. Senator z Georgii i uczestnik Konwencji w Montgomery Benjamin H. Hill podczas wiecu w Atlancie 4 kwietnia 1861 r. wypowiedział się w identycznym prawie tonie: „Nie porzuciliśmy postanowień starej konstytucji ani nie zniweczyliśmy mądrości jej twórców. Twórcy nowej nie twierdzą, że są mądrzejsi od nich. Ulepszyli stare – nie dlatego, że byli mądrzejsi – ale dlatego, że mieli światło siedemdziesięciu trzech lat doświadczenia, które ich prowadziło”¹⁰. Czy były to zmiany na lepsze, nie sposób ocenić z uwagi na krótki żywot KSS, lecz przynajmniej dwa źródła na Północy wskazują, że próbowała ona zaadośćuczynić problemom, z których istnienia zdawano sobie sprawę także tam. „New York Herald” pochwalił nową konstytucję za jej „bardzo ważne i najbardziej pożądane ulepszenia”¹¹. Północna gazeta powtórzyła zatem wiarę Południowców, że innowacje te zaradzą konstytucyjnym bolączkom KSZ, w stwierdzeniu, że „[...] bezcenne reformy wymienione w artykule powinny zostać przyjęte przez Stany Zjednoczone, ze zjednoczeniem odłączonych stanów lub bez, i to tak szybko, jak to możliwe”¹². Innowacje KSS były tak oczekiwane i aktualne, że również w artykule redakcyjnym „Harper’s Weekly” przewidywano, że „większość z nich otrzyma gorące poparcie mieszkańców Północy”¹³.

I uważam jednocześnie, że konsolidacja państw w jedną prostą republikę jest nie tylko nieosiągalna, ale i niecelowa” – J. Madison, *To Edmund Randolph, New York, April 8, 1787*, [w:] *The Writings of James Madison*, vol. 2, G.P. Putnam’s Sons, London – New York 1910, s. 338.

⁷ L.A. White, *Robert Barnwell Rhett: Father of Secession*, The Century, New York 1931; E.H. Walther, *The Fire-Eaters*, Louisiana State University Press, Baton Rouge – London 1992, s. 121–159.

⁸ J.T. Carpenter, *The South as a Conscious Minority 1789–1861. A Study in Political Thought*, The New York University Press, New York City 1930, s. 224.

⁹ A. Pike, *State or Province? Bond or Free? (March 4, 1861)*, [w:] *Southern Pamphlets on Secession, November 1860 – April 1861*, red. J.L. Wakelyn, University of North Carolina Press, Chapel Hill and London 2000, s. 348.

¹⁰ *Interesting and Important Exposition of its Character and Plans. Speech of Hon. B.H. Hill, at Atlanta, Georgia, April 4*, „The New York Times”, April 11, 1861, s. 8.

¹¹ „New York Herald”, March 19, 1861.

¹² *Ibidem*.

¹³ „Harper’s Weekly”, March 30, 1861, vol. 5, no. 222, s. 194.

Sama lektura tekstów obu konstytucji nie pozwala jednak na wystarczająco wyraźne (wbrew retoryce secesjonistów) dostrzeżenie zasadniczych różnic pomiędzy tymi oboma dokumentami. W chwili bowiem deklaracji odłączenia się południowych stanów od Unii istniało bogate orzecznictwo Sądu Najwyższego [dalej: SN] wskazujące na obowiązującą interpretację konstytucji i bardzo określoną wizję federalizmu. Aktywność SN pod przewodnictwem zapamiętanego federalisty Jona Marshalla ukształtowała w kilku kluczowych wyrokach (i towarzyszących im opiniach przewodniczącego) zasadniczo odmienną od południowej wizję relacji Unia – stany. W orzeczeniu *McCulloch v. Maryland* z 1819 r., związanym z powołaniem II BUS, Marshall wprost zdefiniował naturę Unii, falsyfikując przy okazji teorię kontraktową, na której opierały się rezolucje Wirginii i Kentucky z lat 1798–1799. Odwołując się do procesu ratyfikacji konstytucji przez konwencje stanowe, wskazał, że z nich właśnie „konstytucja wywodzi cały swój autorytet: cały rząd pochodzi wprost od ludu; jest powołany i ustanowiony w imieniu ludu”¹⁴. Stąd teoria kontraktowa związku miała dla niego sens w odniesieniu jedynie do Artykułów Konfederacji tworzących ligę suwerennych państw, a nie do Unii powołanej na mocy konstytucji. Rząd Unii dla J. Marshalla „jest zdecydowanie i faktycznie rządem ludu. W swej formie i istocie jest jego emanacją. Jego władze pochodzą od niego i są po to, by sprawowane były bezpośrednio dla niego i jego korzyści”¹⁵. Zwrot „We the People” nie oznacza więc – tak jak dla Jeffersona czy Jamesa Madisona – stanów, lecz wszystkich obywateli Unii. Na mocy konstytucji powołano więc jeden naród i byt polityczny, w którym suwerenny jest lud *in corpore*, a nie poszczególne stany czy ludy stanów. W podobnym duchu utrzymane były inne orzeczenia, dla przykładu *Cohens v. Virginia* z 1821 r. i *Gibbons v. Ogden* z 1824 r., które dla Południowców były manifestacją nacjonalistycznego ducha, próbą marginalizacji władz stanowych i zdradą ideałów z Filadelfii. Była to rozpaczliwa próba uzasadnienia sprzeciwu wobec kierunków ewolucji Unii poprzez ignorowanie faktu, że Konwencja Filadelfijska miała zaradzić problemom znanym z okresu Artykułów Konfederacji poprzez silniejsze powiązanie stanów i stworzenie więzi pomiędzy ich obywatelami mającymi stać się teraz obywatelami Unii.

Wojna domowa była więc wojną toczoną przez dwa byty polityczne ukształtowane przez tę samą tradycję konstytucyjną, lecz zasadniczo odmiennie interpretowaną. Można więc powiedzieć, że południowe stany w swym przekonaniu nie dokonały w tym zakresie rewolucji konstytucyjnej, a internalizując idee i tekst z 1789 r. wraz z 12 poprawkami do konstytucji, wykazały przywiązanie do dzieła Ojców Założycieli. Terminu „rewolucja” wobec secesji i ustroju SSA można użyć tylko w tym znaczeniu, że była to kontynuacja rewolucji amerykańskiej, której cele i wartości zostały zagubione w ciągu ostatnich dekad¹⁶, i traktować jako „koniec wulgarnej

¹⁴ *McCulloch v. Maryland*, [w:] J. Marshall, J.P. Cotton, *The Constitutional Decisions of John Marshall*, Lawbook Exchange, Union 2000, s. 311.

¹⁵ *Ibidem*, s. 312.

¹⁶ G.C. Rable, *The Confederate Republic: A Revolution against Politics Civil War America*, University of North Carolina Press, Chapel Hill – London 1994, s. 46.

i nieodpowiedzialnej tyranii większości [...] depczącej swoimi stopami prawa mniejszości”¹⁷. Choć uzasadnieniem secesji były współgrające ze sobą teoria rewolucyjna (wywiedziona z Deklaracji Niepodległości) oraz legalistyczna teoria konstytucyjna¹⁸, to ojcowie Konfederacji zebrani w Montgomery zdecydowanie opowiedzieli się za tą drugą, opartą na dorozumianym konstytucyjnym prawie opuszczenia Unii. Jak powiedział A.H. Stephens: „Stara konstytucja stała się motorem władzy, by zniszczyć wolność, Konstytucja Stanów Skonfederowanych – by ją zachować”¹⁹. W oczach konfederatów zachwiano bowiem konstytucyjną ciągłość Unii poprzez nadużycia władzy federalnej. We wspomnianym we wstępie przemówieniu inauguracyjnym Davis podkreślił więc, że „stany zawarły nowy sojusz, ale w każdym stanie pozostał jego rząd, aby uprawnienia indywidualne i własność nie zostały naruszone”²⁰. Stąd wewnętrzny status prawno-polityczny stanów nie uległ zmianie w wyniku secesji, a prawo wewnętrzne secesjonistycznych stanów się nie zmieniło. To ustanowienie ciągłości stanów jako niezależnych podmiotów prawnych było kluczowe dla legitymizacji struktury Konfederacji jako prawdziwej spadkobierczynie konstytucji²¹. Dopóki wewnętrzna struktura stanów pozostawała stabilna i niezmienna, argumentował Davis, dopóty nadrzędny rząd, który działał w ich imieniu, miał znaczenie drugorzędne. „Środek – mówił – poprzez który komunikowali się z obcymi narodami, ulega zmianie, ale nie musi to przerywać ich stosunków międzynarodowych”²². Stany Konfederacji były więc z tej perspektywy sukcesorami stanów z okresu założycielskiego USA. W konsekwencji zdecydowano się inkorporować do porządku Konfederacji prawo Unii z wyjątkiem przypadków, gdzie zostało to wyraźnie zabronione lub zastąpione przez prawo Konfederacji. Przyjęto nawet interpretację inkorporowanych norm konstytucyjnych, jaką nadał im w ciągu ubiegłych siedmiu dekad SN, którego decyzje były przydatnymi wskazówkami interpretacyjnymi. Ta zachowawczość twórców Konstytucji Stanów Skonfederowanych staje się oczywista, jeśli zdamy sobie sprawę, że ich głównym celem było utworzenie rządu, który zachowałby i utrwalił polityczne, społeczne i ekonomiczne warunki reprezentujące południowy etos i sposób życia²³.

¹⁷ „The Charleston Mercury”, February 4, 1861.

¹⁸ W.W. Freehling, *The Road to Disunion*, vol. 2: *Secessionists Triumphant 1854–1861*, Oxford University Press, New York 2007, s. 346–348.

¹⁹ *Baltimore, April 22, 1861*, [w:] *The Rebellion Record*, vol. 1, red. F. Moore, D. van Nostrand, G.P. Putnam, New York 1861, s. 134.

²⁰ *Inaugural Address of the President of the Provisional Government, February 18, 1861*, [w:] *A Compilation of the Messages and Papers of the Confederacy, including the Diplomatic Correspondence, 1861–1865*, vol. 1, red. J.D. Richardson, United States Publishing Company, Nashville 1905, s. 33.

²¹ J.T. Carpenter, *op. cit.*, s. 222–223.

²² *Inaugural Address...*, s. 33.

²³ Ch.R. Lee Jr., *The Confederate Constitutions*, University of North Carolina Press, Chapel Hill 1963, s. 49.

III. Natura Konfederacji

Oczywiście zmiany nie polegały jedynie na odmiennej niż nacjonalistyczna interpretacji; tekst KSS zawiera bowiem kilka istotnych nowości, których ideą przewodnią jest przekonanie, że to stany są podstawową jednostką i podmiotem władzy i suwerenności w Konfederacji, która powstała za sprawą umowy pomiędzy nimi. Przy czym każdy z nich zachowuje swoją suwerenność i deleguje rządowi tylko te konkretne, wymienione uprawnienia, które są niezbędne do wypełnienia obowiązków i realizacji wspólnych celów²⁴. KSS stanowi więc potwierdzenie pochodnego charakteru Konfederacji, równość i suwerenność stanową oraz takie ograniczenia władzy centralnej, które w przyszłości uniemożliwią uzurpację (dlatego nie zmieniono systemu organów przedstawicielskich, uważając go za dobry i niewymagający korekty). Jak napisano w „New Orleans Daily Picayune”, KSS była „jasnym, spokojnym, dostojnym manifestem sprawy, która zmusiła osiem milionów wolnych ludzi do wycofania się z rządu, który przez długi ciąg nadużyć i uzurpacji [...] wykazał zamiar, by rządzić nimi despotycznie”²⁵. Federalizm, który leżał u jej podstaw, syntetycznie wyraził zaś A.H. Stephens. System federalny polega na tym, że „państwa wspólnie stanowią jednostkę międzynarodową w stosunku do osób trzecich, ale nie przestają być jednostkami międzynarodowymi w stosunku do siebie nawzajem [...]”. Ta nowa zasada konstituowania Republiki Federalnej w taki sposób, aby uczynić nas «jednym narodem w sprawach zagranicznych i wyróżniać nas w sprawach wewnętrznych» [...], została wskazana już w grudniu 1786 r. przez pana Jeffersona w liście do pana Madisona. To była główna zasada, która została w końcu zrealizowana. Był to wielki krok naprzód w nauce o rządzie. To właśnie określało nasz rozwój przez 60 lat i na tym polega szczególna różnica między naszą Republiką Federalną a wszystkimi innymi podobnego typu [...]. Widzimy wyraźnie nie tylko to, że stanowią one [Stany Zjednoczone – przyp. T.T.] Naród, ale także to, jaki jest to rodzaj Narodu. Nie jest to Naród złożony z jednostek połączonych w jednolitą masę, z jednolitą suwerennością nad całością, lecz naród składający się z jednostek, które nie są w stanie się zjednoczyć, ale Naród, którego elementy składowe lub członkowie są oddzielnymi i odrębnymi organizacjami politycznymi, państwami lub suwerenami. Jest to «Skonfederowana Republika», jak Waszyngton nazwał naszą obecną Unię. To tak samo, jak gdyby nazwał ją «Skonfederowanym Narodem». W rzeczywistości jest to Naród Skonfederowany. To znaczy, że jest to Naród Państw lub, inaczej mówiąc, Naród Narodów. W tym sensie te państwa, w ten sposób zjednoczone, stanowią Naród, i to Naród najwyższego i najwspanialszego typu, jaki kiedykolwiek widział świat!”²⁶. Nie było więc jednolitej wspólnoty narodowej tworzonej przez wszystkich poszczególnych obywateli, lecz

²⁴ H.N. Scheiber, *Dual Federalism*, [w:] *The Oxford Companion to the Supreme Court of the United States*, red. K.L. Hall, Oxford University Press, New York 1992, s. 236.

²⁵ „New Orleans Daily Picayune”, February 25, 1862.

²⁶ A.H. Stephens, *A Constitutional View of the Late War between the States: Its Causes, Character, Conduct and Results*, vol. 2, National Publishing Company, Philadelphia 1868, s. 19–21.

wspólnota wspólnot stanowych, a prawa obywateli były powiązane z ich przynależnością do rzeczonych wspólnot²⁷.

Dlatego już w preambule KSS został rozstrzygnięty spór o charakter Unii. W KSZ możemy przeczytać: „My, naród Stanów Zjednoczonych, pragnąc udoskonalić Unię, ustanowić sprawiedliwość, zabezpieczyć spokój w kraju, zapewnić wspólną obronę, promować ogólny dobrobyt oraz utrzymać dla nas samych i naszego potomstwa dobrodziejstwa wolności, wprowadzamy i ustanawiamy dla Stanów Zjednoczonych Ameryki niniejszą konstytucję”. Tymczasem KSS stwierdza: „My, naród Stanów Skonfederowanych, każdy stan działający w swoim suwerennym i niezależnym charakterze, w celu utworzenia stałego rządu federalnego, ustanowienia sprawiedliwości, zabezpieczenia spokoju w kraju i zabezpieczenia błogosławieństw wolności dla nas samych i dla naszego potomstwa, wzywając przychylność i kierownictwo Boga Wszechmogącego, wprowadzamy i ustanawiamy niniejszą konstytucję dla Skonfederowanych Stanów Ameryki”. Fraza modyfikująca została dodana, aby zapobiec wszelkim argumentom na przyszłość, takim, jakie przytaczano w przeszłości, że autorem i podmiotem konstytucji jest lud *en masse*, a nie stany. Termin „stany” rozumiany jest przy tym nie jako ‘rządy stanowe’, ale – tak jak twierdził J.C. Calhoun – jako ‘ludy’ tych stanów. Stan (rząd stanowy) jako jednostka polityczna w ramach systemu federalnego jest tylko niezbędny do przeniesienia wykonywania suwerenności z ludu na rząd stanowy, kompetencji na rząd narodowy oraz do ratyfikacji lub przyjęcia konstytucji. Znalazło to odzwierciedlenie w określeniu siebie przez twórców KSS jako „zastępców [ang. *deputies*] suwerennych i niepodległych stanów Karoliny Południowej, Georgii, Florydy, Alabamy, Missisipi i Luizjany”, które to sformułowanie występowało w preambule Tymczasowej Konstytucji Skonfederowanych Stanów (Constitution for the Provisional Government)²⁸. Przeredagowano także kluczowy z punktu widzenia realizacji zasady federalizmu art. I sek. I. W KSZ brzmiał on następująco: „Wszelka niniejszym przyznana [*granted*] władza ustawodawcza przysługuje Kongresowi Stanów Zjednoczonych, który składa się z Senatu i z Izby Reprezentantów”. Owo „przyznanie” Południowcom kojarzyło się nie tyle z potwierdzeniem wykonywania kompetencji władczych, ile – suwerenności odebranej władzom stanowym. Dlatego analogiczna jednostka systematyczna KSS brzmiała odmiennie: „Wszelka niniejszym delegowana [*delegated*] władza ustawodawcza przysługuje Kongresowi Skonfederowanych Stanów, który składa się z Senatu i z Izby Reprezentantów”. Mamy więc do czynienia z suwerennością jednolitą i niepodzielną, zatem z tym, o czym pisał Calhoun: „W jaki sposób sama suwerenność – władza najwyższa – może być podzielona, jak lud kilku stanów może być częściowo suwerenny, a częściowo niesuwerenny – częściowo najwyższy i częściowo nie najwyższy, tego nie można sobie wyobrazić. Suwerenność to całość, podzielić ją

²⁷ J.A. Gardner, *Southern Character, Confederate Nationalism, and the Interpretation of State Constitutions: A Case Study in Constitutional Argument*, „Texas Law Review” 1998, vol. 76, s. 1219, 1265.

²⁸ J.T. Carpenter, *op. cit.*, s. 229.

to ją zniszczyć”²⁹. Delegowana jest więc nie ona, lecz tylko związane z nią niektóre określone uprawnienia³⁰.

Konstytucja Skonfederowanych Stanów realizowała zatem model quasi-organizacji międzynarodowej suwerennych, niepodległych państw dobrowolnie przekazujących wymienione enumeratywnie uprawnienia do realizacji wspólnych celów organowi centralnemu bez istotnego lub trwałego odstępstwa od istotnych atrybutów państwowości. Nie ma też z tego powodu w preambule KSS mowy o promowaniu ogólnego dobrobytu (*promot the general Welfare*), ponieważ zdaniem Południowców klauzula ta stanowiła uzasadnienie programu wewnętrznych ulepszeń (*Internal Improvements*), czyli inwestycji infrastrukturalnych, które ingerowały w suwerenność i niezależność stanową oraz wprowadzenie tariff ochronnych rujnących gospodarkę Południa³¹ (przede wszystkim *Tariff of Abomination*), z którymi Południowcy walczyli niemal od początku XIX w.³² Takie ograniczenie władzy i wydatków rządowych promowało też większą „ekonomię” w przeciwieństwie do „rozrzutności i korupcji starego rządu”³³. Dla utrzymania odpowiedzialności legislacyjnej art. I sek. 9 kl. 20 wymagał, aby każdy projekt ustawy dotyczył tylko jednego tematu, który miał być również wyrażony w jej tytule. By wyeliminować marnotrawstwo, art. I sek. 9 kl. 10 KSS wymagał, aby projekty ustaw określały dokładnie potrzebną kwotę i cel przeznaczenia środków. Miało to na celu uniemożliwienie Kongresowi wypłacania dodatkowego wynagrodzenia po ustaleniu warunków kontraktu i cen. Ponadto fraza „drogi pocztowe” (*post-roads*) z art. I sek. 8 kl. 7 KSZ była szeroko interpretowana przez rząd Unii, aby finansować kosztowne federalne projekty drogowe, które tylko w ograniczonym stopniu lub sporadycznie były wykorzystywane do dostarczania poczty. Dlatego konfederaci ograniczyli publiczne finansowanie tylko do tych dróg, które były zaprojektowane dla konkretnych tras pocztowych i używane do regularnego dostarczania poczty.

IV. Pozycja stanów

Pozycja stanów w KSS została wzmocniona poprzez inkorporację IX i X poprawki KSZ do KSS jako klauzul art. VI. Klauzula 5 tego artykułu była modyfikacją

²⁹ J.C. Calhoun, *A Discourse on the Constitution and Government of the United States*, [w:] *Union and Liberty: The Political Philosophy of John C. Calhoun*, red. R.M. Lence, Liberty Fund, Indianapolis 1992, s. 268.

³⁰ M.L. DeRosa, *The Confederate Constitution of 1861: An Inquiry into American Constitutionalism*, University of Missouri Press, Columbia 1991, s. 39.

³¹ F.W. Taussig, *The Tariff, 1830–1860*, „The Quarterly Journal of Economics” 1888, vol. 2, no. 3, s. 314–346; J.L. Conger, *South Carolina and the Early Tariffs*, „The Mississippi Valley Historical Review” 1919, vol. 5, no. 4, s. 415–433.

³² J.L.M. Curry, *Civil History of the Government of the Confederate States*, B.F. Johnson Publishing Company, Richmond 1901, s. 11–41.

³³ T.R.R. Cobb, *Substance of an Address of T.R.R. Cobb, to His Constituents of Clark County, April 6th, 1861*, [s.n.], Clarke County 1861, s. 4.

poprawki IX, która pierwotnie w KSZ brzmiała: „Wymienienie w konstytucji określonych praw nie oznacza zniesienia lub ograniczenia innych praw, przysługujących ludowi”. KSS przyjęła jej rozszerzone brzmienie podkreślające podmiotowość stanów: „Wymienienie w konstytucji określonych praw nie oznacza zniesienia lub ograniczenia innych praw, przysługujących ludowi poszczególnych stanów”. Klauzula 6 natomiast to modyfikacja X poprawki KSZ, która brzmiała: „Uprawnienia, których konstytucja nie powierzyła Stanom Zjednoczonym ani nie wyłączyła z właściwości poszczególnych stanów, przysługują nadal poszczególnym stanom bądź ludowi”. Nowa, rozszerzona jej treść brzmiała natomiast w KSS następująco: „Uprawnienia, których konstytucja nie powierzyła Stanom Zjednoczonym ani nie wyłączyła z właściwości poszczególnych stanów, przysługują nadal poszczególnym stanom bądź ich ludom”. Dodanie sformułowań „poszczególnym stanom” oraz „ich ludom” wykluczało zatem możliwość odczytania obywatelstwa Konfederacji w oderwaniu od obywatelstwa poszczególnych stanów. Lud Konfederacji zatem to ludy stanów, a nie, jak przekonywał Daniel Webster, jeden niepodzielny i jednolity lud Unii. Zachowano całą sekcję 9 art. I, dodając do niej jednak dwa punkty związane z problemem niewolnictwa. Punkt 1 stanowił: „Niniejszym zakazuje się importu Murzynów rasy afrykańskiej z jakiegokolwiek obcego kraju spoza stanów posiadających niewolników lub terytoriów Stanów Zjednoczonych Ameryki; Kongres jest zobowiązany do wydania takich ustaw, które skutecznie zapobiegą temu zjawisku”. Punkt 2 natomiast brzmiał: „Kongres będzie miał również prawo zakazać sprowadzania niewolników z jakiegokolwiek stanu niebędącego członkiem lub terytorium nienależącym do tej Konfederacji”. Dodano też trzy punkty, które miały zapewnić rządowi Konfederacji sprawność fiskalną. Wyliczenie w tej sekcji ośmiu pierwszych poprawek do KSZ sugerowało także, że stanowią one ograniczenie władzy Konfederacji, a nie władzy poszczególnych stanów.

Poruszona wyżej kwestia celnego i stosowania celów ochronnych były ważnymi zagadnieniami w wewnętrznej polityce Unii od czasu ich pierwszego przyjęcia w 1816 r. Południowe stany ponosiły ich ciężary, ponieważ były wykorzystywane do ochrony północnej produkcji przemysłowej. Tymczasem Południe opierające się na produkcji rolnej eksportowało towary rolne i importowało prawie wszystkie towary przemysłowe z zagranicy lub ze stanów północnych. W konsekwencji taryfy, które chroniły północne gałęzie przemysłu, podniosły koszty towarów przemysłowych na Południu i koszty produkcji rolnej. Pamięć o tym była żywa wśród twórców KSS, dlatego art. I sek. 8 kl. 1 określał, że „nie będą przyznawane ze Skarbu Państwa żadne dotacje; ani nie będą nakładane żadne cła ani podatki na import z obcych krajów w celu promowania lub wspierania jakiegokolwiek gałęzi przemysłu; a wszystkie cła, daniny i akcyzy będą jednolite we wszystkich Stanach Skonfederowanych”. Zakazując celów ochronnych, twórcy KSS mieli więc na celu zapobieżenie sytuacji, w której jedne stany uzyskują nieuzasadnione korzyści kosztem innych, jak miało to miejsce w Unii. Ponadto art. I sek. 9 kl. 6 stanowił: „Żadne podatki ani cła nie mogą być nakładane na przedmioty wywożone z jakiegokolwiek stanu, chyba że większością dwóch trzecich głosów obu izb”. Była to częściowa aplikacja sformułowanej wcześniej przez

Calhouna zasady konkurencyjnej większości³⁴, mająca za zadanie zapobiec tyranii większości stanów nad mniejszością. Z tym samym problemem wiąże się klauzula 3, do której brzmienia dodano zastrzeżenie, że „żadne inne postanowienie Konstytucji nie może być interpretowane jako przekazanie Kongresowi uprawnień do przeznaczania pieniędzy na jakiekolwiek wewnętrzne usprawnienia mające na celu ułatwienie handlu; chyba że chodzi o wyposażenie w światła, latarnie i boje oraz inne pomoce nawigacyjne na wybrzeżach, a także o ulepszenie portów i usunięcie przeszkód w żegludze rzecznej”.

Kongres otrzymał uprawnienia do opodatkowania, lecz tylko w celu zwiększenia dochodów, które mogły być wykorzystywane jedynie na spłatę długów Konfederacji, na utrzymanie wspólnej obrony i wspierania rządu Konfederacji – a nie, jak w Stanach Zjednoczonych, w celu promowania ogólnego dobrobytu. A zatem rząd centralny mógł wydatkować fundusze tylko wtedy, gdy było to konieczne i właściwe dla wykonywania jego określonych w KSS funkcji, a nie (jak to się odbywało w praktyce Unii) na wszystko, co uznał, że jest dobre dla całego państwa. Ciekawe przy tym, że sama klauzula *necessary and proper* pozostała nietknięta, pomimo że była przedmiotem ataków Południowców jako instrument wykorzystywany dla uzasadnienia programu wewnętrznych ulepszeń i ustanowienia BUS³⁵. Budziła ona również obawy w kontekście niewolnictwa. Jak stwierdził Nathaniel Malcolm – jeden ze starych republikanów – „Jeśli Kongres może tworzyć banki, drogi i kanały zgodnie z Konstytucją, to może uwolnić każdego niewolnika w Stanach Zjednoczonych”³⁶. Co równie interesujące, KSS zachowała też zakazy nałożone na stany przez KSZ, w tym zakaz zawierania traktatów lub sojuszy, bicia monety lub pobierania ceł przywozowych lub wywozowych oraz niezmienioną klauzulę supremacji (o czym niżej), pomimo propozycji Johna Gregga z Teksasu, aby dokonać w niej zmian³⁷.

V. Judykatura

Istotne znaczenie z punktu widzenia zasady federalizmu miała też oczywiście organizacja konfederackiej judykatury z uwagi na traumatyczne doświadczenia, które były udziałem obrońców praw stanowych od czasów administracji Jeffersona. Już bowiem trzeci prezydent pisał o sędziach jako o „korpusie saperów i górników, którzy nieustannie pracują pod ziemią, aby podkopać fundamenty naszej skonfederowanej

³⁴ *Vide* L.K. Ford Jr., *Inventing the Concurrent Majority: Madison, Calhoun, and the Problem of Majoritarianism in American Political Thought*, „The Journal of Southern History” 1994, vol. 60, no. 1, s. 19–58; A.W. Salter, *Calhoun's Concurrent Majority as a Generality Norm*, „Constitutional Political Economy” 2015, vol. 26, is. 3, s. 375–390; D. Baskin, *The Pluralist Vision of John C. Calhoun*, „Polity” 1969, vol. 2, no. 1, s. 317–328.

³⁵ *Vide Opinion on the Constitutionality of A National Bank...*, s. 201.

³⁶ *Cit. per* M. Mason, *Slavery and Politics in the Early American Republic*, University of North Carolina Press, Chapel Hill 2009, s. 236.

³⁷ J.T. Carpenter, *op. cit.*, s. 234.

republik”³⁸. Artykuł III KSS dokonał więc istotnych zmian w analogicznym artykule KSZ, które ograniczały możliwość ingerencji sądów okręgowych (*district courts*) Konfederacji w prerogatywy stanowe. Zmiana pierwsza wykluczyła ich jurysdykcję w sprawach pomiędzy obywatelami różnych stanów. Zmiana druga polegała zaś na pominięciu w art. III sek. 2 kl. 1 sformułowania zawartego w KSZ „według zasad prawa i słuszności” (*of law and equity*). Zniesiono zatem rozróżnienie na powództwo na podstawie prawa i na podstawie słuszności, pozostawiając poszczególnym stanom dokonanie wyboru, czy zachować to rozróżnienie, czy też nie. Eliminując to sformułowanie, twórcy KSS stworzyli podstawę dla sądów okręgowych Konfederacji, aby podążały za praktyką stanów, w których się znajdowały. Uchwalony w dniu 16 marca 1861 r. *An Act to Establish the Judicial Courts of the Confederate States of America*³⁹ dostosowywał więc procedury postępowania przed sądami okręgowymi do procedur obowiązujących w sądach stanowych oraz ograniczał ich kognicję. Celem, który przyświecał jego twórcom, było więc przekazanie jak największej liczby spraw sądom stanowym. KSS przewidywała również, wzorem KSZ, powołanie SN (art. III sek. I kl. 1), który początkowo, na mocy konstytucji tymczasowej, miał składać się ze wszystkich sędziów sądów okręgowych. W tekście KSS kwestia składu i organizacji nie została rozstrzygnięta i miała zostać określona w ustawie, do której uchwalenia nigdy jednak nie doszło. Jedną z przyczyn niepowodzenia była kwestia suwerenności stanowej – stany były niechętne poddaniu się jurysdykcji organu federalnego⁴⁰. Przyznał bowiem SN rozległą właściwość apelacyjną od orzeczeń sądów okręgowych, w tym w poważnych sprawach karnych, wszystkich cywilnych, w których wartość sporu przekraczała 5000 dolarów, oraz we wszystkich sprawach morskich, w których wartość sporu przekraczała 500 dolarów (art. 42). Z punktu widzenia koncepcji federalizmu najistotniejszy był jednak art. 45, wzorowany na *Judiciary Act* z 1789 r., w którym przewidywano właściwość apelacyjną w sprawach dotyczących „ważności traktatu lub ustawy, lub aktu władzy wykonywanej przez Skonfederowane Stany, ważności ustawy lub aktu władzy sprawowanej w jakimkolwiek stanie, z powodu ich sprzeczności z konstytucją, traktatami lub prawami Stanów Skonfederowanych oraz interpretację jakiegokolwiek zapisu w konstytucji, traktacie lub ustawie komisji działającej w ramach Stanów Skonfederowanych”. Wszystkie te trzy podstawy właściwości apelacyjnej odnosiły się więc do kwestii interpretacji KSS, nadrzędności prawa federalnego nad konkurencyjnym prawem stanowym oraz relacji między sądami stanowymi i federalnymi⁴¹. Nie może dziwić, że rozwiązanie takie nie zostało przyjęte entuzjastycznie przez stany,

³⁸ *To Thomas Ritchie, Monticello, December 25, 1820*, [w:] *The Works of Thomas Jefferson...*, vol. 12, s. 17.

³⁹ *An Act to Establish the Judicial Courts of the Confederate States of America*, [w:] *Acts and Resolutions of the First Session of the Provisional Congress of the Confederate States. 1861, held at Montgomery*, Enquirer Book and Job Press, by Tyler, Wise, Allegrè&Smith, Richmond 1861, s. 82–100.

⁴⁰ W.M. Robinson Jr., *Justice in Grey: A History of the Judicial System of the Confederate States of America*, Harvard University Press, Cambridge 1941, s. 426.

⁴¹ G.E. White, *Recovering the Legal History of the Confederacy*, „Washington and Lee Law Review” 2011, vol. 68, is. 2, s. 517–518.

które podnosiły zastrzeżenia już nie tyle odnośnie do szczegółowych kompetencji SN, ile do tego, czy w ogóle powinien posiadać właściwość apelacyjną. Ujawniła się w ten sposób głęboka niechęć wobec istnienia sądu federalnego, który posiadałby prawo kontroli orzeczeń sądów i aktów władz stanowych, co tłumaczy doświadczenia związane z orzecznictwem SN, zwłaszcza w sprawach *McCulloch v. Maryland*, *Martin v. Hunter's Lessee* i *Cohens v. Virginia*. Oczywiście powołanie SN Konfederacji bez kompetencji z art. 45 nie miało istotnego sensu konstytucyjnego, jednak sprzeciw wobec niego pokazuje, jak żywe były na Południu doświadczenia z sądem Unii w ciągu ostatnich 60 lat, które były jedną z przyczyn ogłoszenia secesji. Wobec nich widmo niespójności prawa Konfederacji wydawało się mniejszym złem. Istnienie sądu federalnego, którego orzeczenia byłyby ostateczne i wiążące dla stanów, było nie do pogodzenia z ideą niezależności stanowej i wizji Konfederacji jako związku wolnych i suwerennych podmiotów. Jest to o tyle istotne i zrozumiałe, że utrzymano bez zmian art. VI sek. 3 (sek. 2 KSS): „Niniejsza Konstytucja i prawa Skonfederowanych Stanów wydane na jej podstawie oraz wszystkie traktaty zawarte lub które zostaną zawarte z upoważnienia Skonfederowanych Stanów, stanowią najwyższe prawo kraju; jest ono wiążące dla sędziów każdego stanu, nawet gdyby było sprzeczne ze stanową konstytucją lub ustawą”. Ostatecznie więc przez cały czas istnienia Konfederacji nie udało się powołać do życia SN, ujawniając przy okazji zasadniczy problem teoretyczny i praktyczny, czyli kwestię pogodzenia roli rządu federalnego jako rządu narodowego oraz rządu federalnego jako jedynie agenta stanów.

Mimo że stany Konfederacji miały charakter niewolniczy, to uznawanie niewolnictwa nie było warunkiem przystąpienia do związku. SSA miały nadzieję, że w przyszłości przystąpią do niego nowe stany i terytoria, ale nigdzie w KSS nie znajduje się zapis zobowiązujący stany, które przystąpiły do Konfederacji, do przyjęcia czy utrzymania niewolnictwa. Byłoby to bowiem sprzeczne z zasadą suwerenności stanowej. Dlatego odrzucono propozycję delegata z Georgii, zgodnie z którą „żaden stan nie zostanie przyjęty do Konfederacji, jeśli w swojej konstytucji lub ustawie odmawia prawa własności do murzyńskich niewolników”⁴². Jak zauważyli ponadto Mark A. Graber i Howard Gillman, paradoksalnie, mimo że niewolnictwo było ważnym powodem secesji, to „konfederaci podczas interpretacji konstytucyjnego podziału władzy pomiędzy rządem narodowym a stanami, pomiędzy władzą wykonawczą i ustawodawczą rządu narodowego, a także natury obywatelstwa Konfederacji, rzadko przywoływali lub rozważali wyraźnie konstytucyjne zobowiązania wobec niewolnictwa lub rasizmu. Od 1861 do 1865 roku Kongres Stanów Zjednoczonych spędzał więcej czasu na debatach o niewolnictwie i supremacji białych, a jego członkowie częściej używali rasowych inwektyw niż Kongres Stanów Skonfederowanych”⁴³.

⁴² „Journal of the Congress of the Confederate States of America, 1861–1865” 1904, vol. 1, s. 883.

⁴³ M.A. Graber, H. Gillman, *The Complete American Constitutionalism*, vol. 5, part 1: *The Constitution of the Confederate States*, Oxford University Press, New York 2018, s. XVII.

Konstytucja Skonfederowanych Stanów nie poruszała w ogóle zagadnienia nullifikacji⁴⁴ i secesji, mimo że takie głosy pojawiły się w czasie prac komitetu przygotowującego konstytucję oraz podczas konwencji KSS⁴⁵. James Chesnut z Karoliny Południowej zaproponował uznanie nullifikacji za właściwy środek rozstrzygania sporów pomiędzy stanami a rządem narodowym. Benjamin H. Hill z Georgii próbował wprowadzić do KSS secesję jako sposób rozstrzygania takich sporów, ale oba wnioski zostały odrzucone i nigdy więcej nie wracano do tej kwestii. Powody milczenia w tej sprawie mogą być dwojakie. Po pierwsze, wspomniane instrumenty reakcji na tyranie władzy centralnej wynikają pośrednio z zapisów tekstu i samej teorii kontraktowej. Po drugie zaś, i ten argument wydaje się istotniejszy, konfederaci uznali, że skoro prawo do secesji było dla nich prawem wynikającym z KSZ, to jego ujęcie w KSS będzie mogło pozbawić ich secesjonistyczne działania przymiotu legalizmu.

VI. Praktyka konstytucyjna

Mimo że twórcy KSS, jak wskazano wyżej, przywiązywali wielką wagę do użytych w niej sformułowań, to podobnie jak w przypadku KSZ nie były one absolutnie jednoznaczne i powinny być wypełnione konkretnymi treściami przez praktykę i judykaturę. Preambuła KSS stwierdza wyraźnie, że naród Konfederacji tworzą niezależne i suwerenne stany, ale nie rozstrzyga, w jaki sposób powinny być rozwiązywane konkretne kontrowersje pomiędzy nimi a rządem federalnym. Stąd kwestia ta stała się przyczyną ciągłych tarć, ponieważ tak jak w przypadku KSZ, wszystko zależało od interpretacji. Problemem SSA było przy tym to, że KSS funkcjonowała w okolicznościach wojennych i w tym kierunku skoncentrowany został cały wysiłek rządu centralnego. Nadzieje konfederatów, że ewentualny konflikt z Północą okaże się krótki i zwycięski i będą mogli praktykować swą konstytucję w warunkach pokojowych, okazały się płonne⁴⁶. Wszystkie działania musiały więc zostać skierowane na walkę z wrogiem, który był zdeterminowany nie tylko pokonać, lecz także zniszczyć Konfederację⁴⁷ oraz południowy styl życia⁴⁸. Interpretacja KSS została więc w dużej mierze podporządkowana wymogom wojny, co było gorzkim doświadczeniem

⁴⁴ Problem nullifikacji (unieważnienia) pojawił się w debacie konstytucyjnej już podczas pierwszego poważnego kryzysu z lat 1798–1799 związanego z *Alien and Sedition Acts*. W zredagowanej anonimowo przez Jeffersona Rezolucji Kentucky konwencja stanowa stwierdziła, opierając się na kontraktowej teorii Unii, że w sytuacji niekonstytucyjności aktu Kongresu posiada kompetencję do jego unieważnienia. Identyczne uzasadnienie posłużyło później Karolinie Południowej do unieważnienia *Tariff of Abomination* w 1832 r.

⁴⁵ J.T. Carpenter, *op. cit.*, s. 230–232.

⁴⁶ A.B. Moore, *Conscription and Conflict in the Confederacy*, The Macmillan Company, New York 1924, s. 1–2.

⁴⁷ J.L.M. Curry, *op. cit.*, s. 108.

⁴⁸ D.J. Elazar, *Civil War and the Preservation of American Federalism*, „Publius” 1971, vol. 1, no. 1, s. 43.

dla pryncypialnych obrońców praw stanowych⁴⁹. Zwolennicy szerokich uprawnień wojennych odnosili bowiem sukcesy w większości debat legislacyjnych i sądowych, z powodzeniem powołując się na uprawnienia wojenne rządu, aby uzasadnić takie środki, jak pobór do wojska i sekwestracja północnych majątków na Południu czy też uniknięcie konstytucyjnych ograniczeń władzy w zakresie regulacji handlu. Dla przykładu, gdy rząd w Richmond chciał udzielić pomocy kolei, po prostu zadeklarował, że jego celem jest ułatwienie przemieszczania i zaopatrywania wojsk (na co pozwalała Konstytucja Konfederacji), a nie ułatwianie handlu, co było konstytucyjnie zabronione. Te posunięcia interpretacyjne odniosły sukces, bo chociaż twórcy KSZ zawęzili uprawnienia narodowe w zakresie handlu, opodatkowania i wydawania pieniędzy, to nie dokonali żadnych zmian w konstytucyjnych uprawnieniach wojennych, klauzuli *necessary and proper* oraz klauzuli supremacji⁵⁰. Uzasadniały one dla konfederackich nacjonalistów rozszerzanie kompetencji władzy federalnej przy powołaniu się na wyrok w sprawie *McCulloch v. Maryland*⁵¹. Jak ujął to Albert Burton Moore: „Zasada suwerenności stanu najwyraźniej nigdy nie ugruntowała się tak mocno w sądzie, jak to nastąpiło w organach stanowych i w zasadach filozofii politycznej. Wielu prawników z Południa, zarówno stanowych, jak i konfederackich, było głęboko przekonanych do argumentów sędziego Marshalla na rzecz nadrzędności rządu federalnego w obszarze jego jurysdykcji. Co więcej, byli tak samo całkowicie zindoktrynowani zasadą *stare decisis* jak sędziowie wszędzie indziej; dlatego nie możemy się dziwić, że nawet sędziowie stanowi wspierali rząd Konfederacji – który był zasadniczo repliką rządu federalnego – za pomocą niepodważalnych opinii i argumentów Marshalla”⁵².

Krótką historią Konfederacji jest więc zapisem nieustającego sporu pomiędzy administracją Davisa, dążącą do rozszerzenia swej władzy wojskowej nad instytucjami cywilnymi, a oporem stanów sprzeciwiających się tym zamiarom. Niedługo bowiem po rozpoczęciu wojny normalny reżim prawny został zastąpiony w wielu miejscach Konfederacji przez stan wojenny, którego istotą było przejęcie przez administrację wojskową jurysdykcji władz cywilnych i poddanie wszystkich osób prawu wojskowemu. Po raz pierwszy wprowadzono go w grudniu 1861 r. w okolicach Knoxville w stanie Tennessee. W dniu 27 lutego 1862 r. prezydent Davis wprowadził stan wojenny na obszarze obejmującym Norfolk i Portsmouth w Wirginii, który wkrótce rozszerzony został na Richmond, Petersburg i kilka hrabstw nad zatoką Chesapeake na wschód od Richmond⁵³. Tego samego dnia Kongres uchwalił, że „podczas obecnej inwazji na Stany Konfederacji prezydent będzie miał prawo zawiesić przywilej stosowania prawa *habeas corpus* w miastach, miasteczkach i okręgach wojskowych, które według jego oceny są w takim niebezpieczeństwie ataku ze strony wroga, że

⁴⁹ A.B. Moore, *op. cit.*, s. 162.

⁵⁰ M.A. Graber, H. Gillman, *op. cit.*, s. 6–7.

⁵¹ *Ibidem*, s. 11.

⁵² A.B. Moore, *op. cit.*, s. 163.

⁵³ W.M. Robinson Jr., *op. cit.*, s. 390.

wymagają ogłoszenia stanu wojennego dla ich skutecznej obrony”⁵⁴. W czasie wojny generałowie Konfederacji lub Davis wprowadzili stan wojenny w zachodniej Wirginii, wschodnim Tennessee, na obszarach Karoliny Południowej i Północnej, Alabamy, terenach wokół Nowego Orleanu, na Florydzie, w Luizjanie, Missisipi, Arkansas i Teksasie. Wprowadzanie go przez dowódców wojskowych stało się tak nagminne, że 6 sierpnia 1862 r. Departament Wojny Konfederacji wydał w końcu zakaz takich działań bez upoważnienia prezydenta⁵⁵.

Zawieszenie *habeas corpus* nie tylko uderzało w poszczególnych obywateli, lecz także umożliwiało generałom Konfederacji wcielanie członków milicji stanowych do swoich armii, co z kolei spotkało się ze sprzeciwem stanów uważających takie działania za ingerencję w ich suwerenność, która dodatkowo osłabiała ich zdolności obronne. Z naruszeniem tych praw stanowych wiązała się też kwestia poboru do wojska, która od czasów wojny o niepodległość miała swoją długą tradycję. Wszystkie kolonie, a później stany, posiadały własne milicje, które opierały się na założeniu, że ich członkami są wszyscy zdolni do służby mężczyźni, stawiający się na wezwanie w nagłych przypadkach. Po uzyskaniu niepodległości armia federalna miała charakter ochotniczy, a w sytuacjach kryzysowych milicje stanowe, zwykle pod kontrolą stanów, mogły zostać powołane przez rząd jako część armii federalnej (art. I sek. 8 kl. 15). Podobne rozwiązania przyjęła w art. I sek. 8 kl. 15 KSS, a Armia Konfederacji opierała się początkowo na krótkim, jednorocznym ochotniczym poborze. Jednak trudna sytuacja militarna (przede wszystkim zagrożenie Nowego Orleanu i Richmond) skłoniły rząd Konfederacji wiosną 1862 r. do przymusowego poboru⁵⁶. Dla wielu Południowców był to przejaw centralizacji władzy federalnej (która decydowała o przedmiotowym zakresie poboru), sprzecznej z duchem lokalizmu i samorządu, który był podstawą odłączenia się od Unii. Powszechne było przekonanie, że to rządy stanowe w ramach swojej suwerenności są upoważnione do dokonywania ewentualnego poboru. Ten powszechny, zarządzony przez rząd centralny, był oczywiście niekonstytucyjny, jednak w wyjątkowej sytuacji Konfederacji nie spotkał się ze sprzeciwem Kongresu⁵⁷.

Praktyka konstytucyjna zmierzała więc ku zwiększeniu centralizacji władzy, wymuszonemu przez coraz gorszą sytuację wojenną⁵⁸. Nie to jest przedmiotem niniejszego krótkiego studium, ale warto też wskazać centralizację i etatyzację gospodarki Południa oraz daleko posuniętą biurokratyzację. Rząd w Richmond zatrudniał bowiem więcej urzędników niż jego waszyngtoński odpowiednik. Etatystyczne tendencje były widoczne także na szczeblu stanowym – zakazano np. pędzenia alkoholu, uważając, że

⁵⁴ *Act of February 27, 1862*, [w:] *The War of the Rebellion: A Compilation of the Official Records of the Union and Confederate Armies*, srs. 4, vol. 1, Government Printing Office, Washington 1900, s. 954.

⁵⁵ W.M. Robinson Jr., *op. cit.*, s. 396.

⁵⁶ E.M. Thomas, *The Confederacy as a Revolutionary Experience*, University of South Carolina Press, Columbia 1991, s. 61.

⁵⁷ D.P. Currie, *Through the Looking-Glass: The Confederate Constitution in Congress, 1861–1865*, „Virginia Law Review” 2004, vol. 90, no. 5, s. 1278–1280.

⁵⁸ C.A. Amlund, *Federalism in the Southern Confederacy*, Public Affairs Press, Washington 1966, s. V.

zboże jest bardziej potrzebne jako żywność. Kilka stanów Południa wprowadziło też ograniczenia na uprawy tytoniu i bawełny⁵⁹. Centralistyczne działania administracji Davisa wywołały nawet żywy protest wiceprezydenta A.H. Stephensa, który napisał: „O wiele lepiej, aby nasz kraj został opanowany przez wroga, nasze miasta splądrowane i spalone, a nasza ziemia spustoszona, niż żeby ludzie mieli pozwolić, aby do cytadeli ich wolności wkroczyli i zajęli ją przyjaciele”⁶⁰. Komentując zaś uprawnienia prezydenta do zwieszenia *habeas corpus*, tak mówił w legislaturze Georgii: „W tym systemie prawie wszystkie użyteczne i niezbędne zajęcia w życiu będą pod całkowitą kontrolą jednego człowieka. Nikt w wieku od siedemnastu do pięćdziesięciu lat nie może garbować skóry, robić butów, mieć zboża, podkuwać konia, prowadzić pługu, zrobić wozu, naprawiać uprzęży, nadzorować gospodarstwa, wydobywać soli lub wykonywać innych niezbędnych życiowo zawodów [...] bez pozwolenia prezydenta. Jest to z pewnością nadzwyczajna i niebezpieczna władza. W związku z tym należy wziąć pod uwagę ten akt zawieszenia *habeas corpus*, przez który, jak wykazano, próbuje się nadać mu uprawnienia do aresztowania i uwięzienia każdego mężczyzny, kobiety lub dziecka w Konfederacji [...]. Czy cały kraj może być bardziej poddany władzy i kontroli jednego człowieka, nie wyłączając życia i zdrowia?”⁶¹. Można więc rzec, że Konfederacja zmierzała w kierunku realizacji zasad politycznych federalistów, które konfederaci pryncypialnie wcześniej odrzucili⁶².

Nie oznaczało to jednak, że KSS została w czasie wojny *de facto* zawieszona. Mimo że SN Konfederacji nie został powołany, to w orzecznictwie sądów stanowych można znaleźć orzeczenia definiujące praktyczne znaczenie zasady federalizmu. Przykładem niech będzie orzeczenie SN Georgii w sprawie Cobb v. Stallings. W opinii sędziego Charlesa Jenkinsa możemy przeczytać: „rząd Konfederacji i rząd stanowy są skoordynowane w granicach terytorialnych każdego stanu; oddziałują na te same osoby i mają na celu poprzez swoje oddzielne, lecz harmonijne działanie osiągnąć wspaniałe rezultaty w postaci bezpieczeństwa przed krzywdami, zewnętrznymi i wewnętrznymi, oraz postępu cywilizacyjnego. Konstytucja Stanów Skonfederowanych jasno określa uprawnienia przyznane tym pierwszym i równie dokładnie i pewnie zabezpiecza residuum dla tych drugich. Jeśli ten instrument będzie właściwie rozumiany i wiernie przestrzegany, konflikt jest niemożliwy”⁶³. Nie jest to jednak opinia przesadnie jasna i konkluzywna. O wiele bardziej interesujące jest orzeczenie tego sędziego

⁵⁹ E.M. Thomas, *op. cit.*, s. 70–71.

⁶⁰ A.H. Stephens to R.M. Johnston, Jan. 21, 1864, [w:] R.M. Johnston, W.H. Browne, *Life of Alexander H. Stephens*, J.B. Lippincott, Philadelphia 1878, s. 453.

⁶¹ *Speech on the State of the Confederacy, Delivered Before the Georgia Legislature at Milledgeville, Georgia, March 16th, 1864*, [w:] Alexander H. Stephens in *Public and Private: With Letters and Speeches Before, During, and Since the War*, red. H. Cleveland, National Publishing Company, Philadelphia – Richmond – Atlanta – Cincinnati – St. Louis – Chicago 1866, s. 782.

⁶² M.L. DeRosa, *op. cit.*, s. 5; C.A. Amlund, *op. cit.*, s. V.

⁶³ Thomas W. Cobb, *Plaintiff in Error, vs. Wn. B. Stallings Defendant in Error*, [w:] *Reports of Cases in Law and Equity, Argued and Determined in the Supreme Court of the State of Georgia*, vol. 34, Atlanta 1867, s. 76.

w sprawie *Mims and Burdett v. Wimberly*, które zapadło w konkretnej kwestii dotyczącej relacji rządu centralnego i rządu stanowego. Na początku mamy do czynienia z krytyką poglądu federalistów, że „charakter rządu jest taki, że naród Stanów Zjednoczonych, jako zbiorowość, suwerenna społeczność lub ciało polityczne, ustanowił Konstytucję”. Pogląd taki jest bowiem, w oparciu o debaty ratyfikacyjne, sprzeczny z prawdą historyczną. KSS poprawiła ten błąd, używając w preambule sformułowania „my, stany”, a nie „my, naród,” a zatem „w Konfederacji jest tyle suwerenności, ile jest stanów, i nie więcej”⁶⁴. Niemniej sędzia uznał, że w kwestiach wojskowych władza rządu centralnego musi mieć pierwszeństwo; w związku z tym sąd unieważnił nakaz uwolnienia urzędników stanowych przetrzymywanych w więzieniu przez centralne władze Konfederacji na mocy federalnego prawa o poborze. W sprawie *Simmons v. Miller*, również dotyczącej konstytucyjności powszechnego poboru, SN Missisipi stwierdził natomiast, że „jeśli każdy stan ma prawo nie dopuścić na mocy decyzji Kongresu jakiegś części swoich obywateli zdolnych do służby wojskowej, to ma również prawo zatrzymać wszystkie takie osoby, kiedy tylko uzna to za stosowne”. W konsekwencji „rząd byłby całkowicie bezsilny, by zebrać w swoich granicach choćby jednego człowieka do prowadzenia wojny”⁶⁵. Pomimo wymagań wojny, które uzasadniały zawieszenie ograniczeń konstytucyjnych władzy centralnej w północnej części Konfederacji, judykatura w położonych najbardziej na południu stanach stała na gruncie nienaruszalności konstytucyjnych ograniczeń i w kilkudziesięciu przypadkach podtrzymała ich ważność. Dla przykładu w sprawie *ex parte Hill*, in *Re Willis, Johnson, and Reynolds v. Confederate States* z 1863 r. SN Alabamy odrzucił możliwość rozszerzenia władzy rządu w Richmond, uznając, że rząd krajowy ogranicza się do wykonywania tylko tych uprawnień, które zostały delegowane na mocy konstytucji. Odnosząc się do podziału kompetencji pomiędzy rządy stanowe i centralny, wskazał, że „żaden rząd nie może przekroczyć linii podziału rozdzielającej ich odpowiednie uprawnienia”⁶⁶. W sprawie *ex parte Abraham Mayer* z 1864 r. SN Teksasu wskazał zaś, że głównym obowiązkiem rządu Konfederacji było wypełnienie celów, dla których został utworzony, oraz że jakiegokolwiek rozszerzenie władzy narodowej – zwłaszcza uzasadnione twierdzeniem, że wymagają tego potrzeby wojenne – przyznawałoby rządowi centralnemu władzę wykraczającą poza konstytucję i „zmieniałoby władzę, która była przeznaczona do ochrony i wspólnej obrony wszystkich stanów, w silnik samozniszczenia”⁶⁷.

⁶⁴ James L. Mims and James D. Burdett, *Sub-Enrolling Officers, Palintiff in Error, vs. John K. Wimberly, Defendant in Error*, [w:] *Reports of Cases in Law and Equity, Argued and Determined in the Supreme Court of the State of Georgia, Containing the Decisions from Macon, June Term, 1861, to Milledgeville, November Term, 1863*, vol. 33, Macon 1863, s. 592.

⁶⁵ David Simmons v. J.H. Miller, *Enrolling Officer*, [w:] *Reports of Cases Argued and Determined in the High Court of Errors and Appeals for the State of Mississippi*, vol. 40, New York 1867, s. 26.

⁶⁶ *Ex Parte Hill*, in *Re Willis, Johnson, and Reynolds, vs. Confederate States*, [w:] *Reports of Cases Argued and Determined in the Supreme Court of Alabama*, vol. 38, Montgomery 1867, s. 437.

⁶⁷ *Ex Parte Mayer*, [w:] *Reports of Cases Argued and Decided in the Supreme Court of the State of Texas*, vol. 27, St. Louis 1881, s. 719.

VII. Rekapitulacja

Od samego początku istnienia Unii aż do chwili jej czasowego rozpadu wybitni przywódcy Południa stworzyli wspaniałe traktaty polityczne, które wyczerpująco wyjaśniały konstytucyjne pochodzenie praw stanowych oraz ich fundamentalną rolę w ochronie mniejszości przed tyranią większości. Ich intelektualny dorobek znalazł swoje odbicie w konstytucji, którą przyjęły SSA. Instytucjonalne urzeczywistnienie znalazły w niej kontraktowa koncepcja federalizmu, prymat praw stanowych oraz ścisła interpretacja konstytucji. Oczyszczono bowiem, jak sądzili jej autorzy, KSZ ze sformułowań niejasnych, dających pole do elastycznej interpretacji (*loose construction*), dokonano ostatecznego rozstrzygnięcia tego, jaka jest natura Unii oraz jak są rozdzielone kompetencje rządu centralnego i rządów stanowych. Oczywiście, ponieważ funkcjonowała ona w warunkach wojennych, często dochodziło do jej naruszenia i trudno stwierdzić, jaka byłaby jej pokojowa praktyka, czy nie wyrodziłaby się podobnie do KSZ, czy Południe miałoby swoich Hamiltonów, Websterów i Marshalli. Jeśli tak, to z pewnością miałoby też nowych Tuckerów, Calhounów i Taylorów, ponieważ najważniejszym elementem etosu Starego Południa była republikańsko i arystokratycznie interpretowana wolność, której istotę najlepiej oddał umierający Randolph, mówiąc: „Nie urodziłem się, by znosić pana [...]. Nie mogłem uwierzyć, że ludzie tak szybko okażą się niezdolni do wolnych rządów. Pozostawiam generałowi Jacksonowi, ludziom z Hartford oraz ultrafederalistom i torysom, urzędnikom i poszukiwaczom urzędów ich triumf nad wolnościami kraju. Zostaną potępieni na wieki”⁶⁸. To wszystko jednak pozostaje tylko w sferze domysłów, ponieważ – jak stwierdził George Davis, prokurator generalny Konfederacji – „są okoliczności tak rozpaczliwe, że unieważniają wszystkie teorie konstytucyjne”⁶⁹. Mimo to historia Konfederacji i praktyka jej konstytucji ukazały po raz kolejny niedomagania systemu konfederacyjnego. Południe odrzuciło bowiem lub co najmniej dalece ograniczyło wertykalny podział władzy, będący fundamentem KSZ, oraz zakwestionowało klauzulę supremacyjną, będącą samą istotą federalizmu powołanego do życia w Filadelfii. O ile więc na poziomie propagandowym chciano zrealizować prawdziwe oblicze federalizmu, o tyle w rzeczywistości dokonano jego zakwestionowania. Południowcy musieli więc znowu przeżywać problemy, z którymi borykała się Unia pod rządami Artykułów Konfederacji. W obu przypadkach szczególna sytuacja wojenna obnażyła słabość tego systemu, co w starciu z silniej zintegrowanymi stanami Północy przyczyniło się, obok oczywiście przyczyn międzynarodowych i ekonomicznych, do klęski Południa.

⁶⁸ H. Garland, *The Life of John Randolph*, vol. 2, Appleton and Company, New York 1856, s. 360.

⁶⁹ *Charlotte, N.C., April 22, 1865*, [w:] *The War of the Rebellion...*, srs. 1, vol. 47, prt. 3 – *Correspondence*, s. 828.

Bibliografia

- Acts and Resolutions of the First Session of the Provisional Congress of the Confederate States. 1861, held at Montgomery*, Enquirer Book and Job Press, by Tyler, Wise, Allegré&Smith, Richmond 1861.
- Alexander H. Stephens in Public and Private: With Letters and Speeches Before, During, and Since the War*, red. H. Cleveland, National Publishing Company, Philadelphia – Richmond – Atlanta – Cincinnati – St. Louis – Chicago 1866.
- Amlund C.A., *Federalism in the Southern Confederacy*, Public Affairs Press, Washington 1966.
- Baskin D., *The Pluralist Vision of John C. Calhoun*, „Polity” 1969, vol. 2, no. 1.
- Carpenter J.T., *The South as a Conscious Minority 1789–1861. A Study in Political Thought*, The New York University Press, New York City 1930.
- „The Charleston Mercury”, February 4, 1861.
- Cobb T.R.R., *Substance of an Address of T.R.R. Cobb, to His Constituents of Clark County, April 6th, 1861*, [s.n.], Clarke County 1861.
- A Compilation of the Messages and Papers of the Confederacy, including the Diplomatic Correspondence, 1861–1865*, red. J.D. Richardson, United States Publishing Company, Nashville 1905.
- Conger J.L., *South Carolina and the Early Tariffs*, „The Mississippi Valley Historical Review” 1919, vol. 5, no. 4.
- Currie D.P., *Through the Looking-Glass: The Confederate Constitution in Congress, 1861–1865*, „Virginia Law Review” 2004, vol. 90, no. 5.
- Curry J.L.M., *Civil History of the Government of the Confederate States*, B.F. Johnson Publishing Company, Richmond 1901.
- Davis J., *The Rise and Fall of The Confederate Government*, D. Appleton and Company, New York 1881.
- Declaration of the Immediate Causes Which Induce and Justify the Secession of South Carolina from the Federal Union and the Ordinance of Secession, Charleston 1860.
- DeRosa M.L., *The Confederate Constitution of 1861: An Inquiry into American Constitutionalism*, University of Missouri Press, Columbia 1991.
- Elazar D.J., *Civil War and the Preservation of American Federalism*, „Publius” 1971, vol. 1, no. 1.
- The Federalist*, Liberty Found, Indianapolis–Cambridge 2005.
- Ford Jr. L.K., *Inventing the Concurrent Majority: Madison, Calhoun, and the Problem of Majoritarianism in American Political Thought*, „The Journal of Southern History” 1994, vol. 60, no. 1.
- Freehling W.W., *The Road to Disunion*, vol. 2: *Secessionists Triumphant 1854–1861*, Oxford University Press, New York 2007.
- Gardner J.A., *Southern Character; Confederate Nationalism, and the Interpretation of State Constitutions: A Case Study in Constitutional Argument*, „Texas Law Review” 1998, vol. 76.
- Garland H., *The Life of John Randolph*, Appleton and Company, New York 1856.
- Graber M.A., Gillman H., *The Complete American Constitutionalism*, vol. 5, part 1: *The Constitution of the Confederate States*, Oxford University Press, New York 2018.
- „Harper’s Weekly” March 30, 1861, vol. 5, no. 222.
- Interesting and Important Exposition of its Character and Plans. Speech of Hon. B.H. Hill, at Atlanta, Georgia, April 4*, „The New York Times”, April 11, 1861.
- Johnston R.M., Browne W.H., *Life of Alexander H. Stephens*, J.B. Lippincott, Philadelphia 1878.
- „Journal of the Congress of the Confederate States of America, 1861–1865” 1904, vol. 1.
- Lee Jr. Ch.R., *The Confederate Constitutions*, University of North Carolina Press, Chapel Hill 1963.
- Marshall J., Cotton J.P., *The Constitutional Decisions of John Marshall*, Lawbook Exchange, Union 2000.

- Mason M., *Slavery and Politics in the Early American Republic*, University of North Carolina Press, Chapel Hill 2009.
- Moore A.B., *Conscription and Conflict in the Confederacy*, The Macmillan Company, New York 1924.
- „New Orleans Daily Picayune”, February 25, 1862.
- „New York Herald”, March 19, 1861.
- The Oxford Companion to the Supreme Court of the United States*, red. K.L. Hall, Oxford University Press, New York 1992.
- Rable G.C., *The Confederate Republic: A Revolution against Politics Civil War America*, University of North Carolina Press, Chapel Hill – London 1994.
- The Rebellion Record*, red. F. Moore, D. van Nostrand, G.P. Putnam, New York 1861.
- Reports of Cases Argued and Decided in the Supreme Court of the State of Texas*, vol. 27, St. Louis 1881.
- Reports of Cases Argued and Determined in the High Court of Errors and Appeals for the State of Mississippi*, vol. 40, New York 1867.
- Reports of Cases Argued and Determined in the Supreme Court of Alabama*, vol. 38, Montgomery 1867.
- Reports of Cases in Law and Equity, Argued and Determined in the Supreme Court of the State of Georgia*, vol. 34, Atlanta 1867.
- Reports of Cases in Law and Equity, Argued and Determined in the Supreme Court of the State of Georgia, Containing the Decisions from Macon, June Term, 1861, to Milledgeville, November Term, 1863*, vol. 33, Macon 1863.
- „Richmond Examiner”, August 2, 1864.
- Robinson Jr. W.M., *Justice in Grey: A History of the Judicial System of the Confederate States of America*, Harvard University Press, Cambridge 1941.
- Salter A.W., *Calhoun's Concurrent Majority as a Generality Norm*, „Constitutional Political Economy” 2015, vol. 26, is. 3.
- Southern Pamphlets on Secession, November 1860–April 1861*, red. J.L. Wakelyn, University of North Carolina Press, Chapel Hill – London 2000.
- Stephens A.H., *A Constitutional View of the Late War between the States: Its Causes, Character, Conduct and Results*, National Publishing Company, Philadelphia 1868.
- Taussig F.W., *The Tariff, 1830–1860*, „The Quarterly Journal of Economics” 1888, vol. 2, no. 3.
- Thomas E.M., *The Confederacy as a Revolutionary Experience*, University of South Carolina Press, Columbia 1991.
- Tucker St.G., Blackstone W., *Blackstone's Commentaries: With Notes of Reference to the Constitution and Laws, of the Federal Government of the United States, and of the Commonwealth of Virginia: with an Appendix to Each Volume, Containing Short Tracts Upon Such Subjects as Appeared Necessary to Form a Connected View of the Laws of Virginia as a Member of the Federal Union, Appendix*, Lawbook Exchange, New Jersey 1996.
- Union and Liberty: The Political Philosophy of John C. Calhoun*, red. R.M. Lence, Liberty Fund, Indianapolis 1992.
- Walther E.H., *The Fire-Eaters*, Louisiana State University Press, Baton Rouge – London 1992.
- The War of the Rebellion: A Compilation of the Official Records of the Union and Confederate Armies*, Government Printing Office, Washington 1900.
- White G.E., *Recovering the Legal History of the Confederacy*, „Washington and Lee Law Review” 2011, vol. 68, is. 2.
- White L.A., *Robert Barnwell Rhett: Father of Secession*, The Century, New York 1931.
- The Works of Thomas Jefferson*, G.P. Putnam's Sons, London 1904–1906.
- The Writings of James Madison*, G.P. Putnam's Sons, London – New York 1910.